

6. Уголовный кодекс Российской Федерации [Електронний ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://www.ug-kodeks.ru>
7. Уголовный кодекс Кыргызской Республики [Електронний ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://online.adviser.kg/Document>
8. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики [Електронний ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: http://base.spininform.ru/show_doc.fwx
9. Уголовный кодекс Республики Беларусь [Електронний ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://www.pravo.by/main.aspx>
10. Уголовный кодекс Республики Молдова [Електронний ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: http://base.spininform.ru/show_doc.fwx

Оробець К. М.

*кандидат юридичних наук, асистент
кафедри кримінального права № 2
Національний університет
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»
м. Харків, Україна*

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СПОСОБУ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ ТВАРИН ЯК КВАЛІФІКУЮЧОЇ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 249 КК УКРАЇНИ

Однією з кваліфікуючих ознак незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом за ч. 2 ст. 249 Кримінального кодексу України (в подальшому – КК) є застосування вибухових, отруйних речовин, електроструму або інших способів масового знищення риби, звірів чи інших видів тваринного світу. Однак визначення поняття «спосіб масового знищення видів тваринного світу» ані в КК, ані в інших нормативних актах немає.

В абз. 1 п. 13 Постанови Пленуму Верховного Суду «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 грудня 2004 р. № 17 зазначений спосіб розтлумачується як «дії, які здатні спричинити чи спричинили загибель великої кількості представників дикої фауни, знищення популяції або певного виду тваринного світу в тій чи іншій місцевості чи вододімі», тобто пов'язується винятково з наслідками, що настали або могли стати.

Уживання в законі формулювання «масове знищення риби, звірів чи інших видів тваринного світу» не зовсім виправдане з позицій філології та міркувань забезпечення єдності понятійного апарату, що використовується в законодавчих конструкціях, адже слово «вид» має значення «об'єднання тварин або рослин за спільними ознаками», тому про масовість може йтися лише при характеристиці знищення великої кількості окремих представників цих видів, або, інакше, об'єктів (представників) тваринного світу, а не видів у цілому [1, 190]. Крім того, риба, звірі не є видами тваринного світу, зокрема, променепері риби являють собою клас тварин, а звірі взагалі не виділяються у біологічній класифікації тваринного світу (замість цього у біології вживається термін «савці»).

Визначаючи зміст цього способу вчинення злочину, потрібно враховувати, що знищення популяції тварин може бути пов'язано як з заподіянням загибелі

представників цієї популяції (негайної або такої, що настала внаслідок їх неоправданого травмування), так і з пригніченням їх репродуктивної функції, тобто природної здатності до самовідтворення. Важливо підкреслити, що тут мова йде про знищення не лише представників промислово значущих тварин, а й будь-яких інших, якщо, звичайно, таке знищення стало способом незаконного добування водних живих ресурсів.

З метою усунення вказаних недоліків можна запропонувати таку дефініцію цієї кваліфікуючої ознаки злочину:

- спосіб масового знищення тварин – це система прийомів і методів, застосування яких спричиняє загибель невизначено великої кількості представників тваринного світу (риб, ссавців та ін.) чи зникнення їх популяції в цілому на певній території або здатне спричинити таку загибель чи зникнення популяції шляхом непоправного калічення представників дикої фауни.

Під непоправним каліченням тварин тут слід розуміти фізичні ушкодження представників тваринного світу, які супроводжуються остаточною втратою ними органів або їх функцій та здатні призвести до загибелі тварин, їх потомства, чи інший негативний вплив, наприклад, зараження інфекційною чи іншою хворобою, яка в подальшому може призводити до масової загибелі тварин (на останню обставину пропонується вказати як на загрозу скорочення чи знищення популяції).

Подібне визначення способу масового знищення тварин, попередньо уточнивши назву цього способу у тексті самої ч. 2 ст. 249 КК, слід надати у відповідному рекомендаційному роз'ясненні Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Крім того, залишається невирішеним питання про співвідношення понять «спосіб масового знищення» і «спосіб масового добування», інакше кажучи, про те, чи можна ці поняття вважати синонімічними. Уявляється, що і за функціональним призначенням, і за типовими знаряддями, які можуть застосовуватися (наприклад, сітки при способі масового добування та вогнепальна зброя, вибухові та отруйні речовини при способі масового знищення), вони суттєво різняться, проте екологічні наслідки, які проявляються у формі фактичної загибелі водних тварин і рослин або загрози їх загибелі, збігаються. Однак незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом спрямоване не на знищення, а на добування водних організмів. Саме цією особливістю визначається характеристика відповідного способу вчинення злочину, який має своїм функціональним призначенням «забезпечити» виконання дії, спрямованої на досягнення певної мети [3, 22]. Ось чому всі способи та знаряддя масового знищення водних організмів є забороненими, тоді як застосування багатьох способів та знарядь масового добування при додержанні інших умов допускається, тобто в такому разі їх не можна вважати способами та знаряддями вчинення злочину.

Перелік способів масового знищення тварин, наведений безпосередньо у ч. 2 ст. 249 КК (застосування вибухових, отруйних речовин, електроструму), є не вичерпним, а лише орієнтовним, указуючи на типові, розповсюджені способи. Також до способів масового знищення відносять: спорудження гаток, запруд, спускання води з рибогосподарських водойм, спосіб тралення при лові закидними неводами і волокушами із суден, одночасне або чергове закидання нево-

дів з протилежних берегів «в замок», перекриття будь-якими засобами чи знаряддями лову більше 2/3 ширини русла річки або протоки тощо [2, 667].

Згідно з результатами проведеного узагальнення кримінальних справ, питома вага розглядуваної групи злочинів, вчинених способами масового знищення видів тваринного світу, перевищує 14%. Найпоширенішими серед цих способів є застосування електричного струменю, механізованих драг та різні способи добування риби, поєднані зі знищенням місць її нересту. Частка інших способів є незначною.

У перспективі визначення способу масового знищення тварин потребує не лише науково-теоретичних розробок, а й законодавчого закріплення.

Список використаних джерел:

1. Куцевич, М. П. Кримінальна відповідальність за екоцид: міжнародний та національний аспекти [Текст]: монографія / М. П. Куцевич. – К.: Юридична думка, 2009. – 332 с.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року [Текст] / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К.: Каннон, А.С.К., 2001. – 1104 с.
3. Панов, Н. И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность [Текст] / Н. И. Панов. – Х.: Вища школа, 1982. – 160 с.